

**การคุ้มครองสิทธิที่จะถูกลืมในบริบทการสื่อสารข้อมูลดิจิทัล: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย
คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิด
เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560**

**The Protection of Right to be Forgotten in the Context of Communication
of Digital Data: A Comparative Study of European Union Data Protection
Law and Computer-related Crime Act B.E. 2550 as Amended in B.E. 2560**

คณาธิป ทองรวีวงศ์

สถาบันกฎหมายสื่อดิจิทัล มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

E-mail: kanathip@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์พ.ศ. 2560 ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560 “สิทธิที่จะถูกลืม” ปรากฏจากคำพิพากษาศาลยุโรปและกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของยุโรป โดยมีสาระสำคัญในการให้สิทธิแก่บุคคลที่จะเรียกร้องผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ให้ทำการลบข้อมูลส่วนบุคคลของตน เมื่อเข้าองค์ประกอบ เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด แต่กฎหมายของประเทศต่างๆ ยังมีการรับรองหรือคุ้มครองสิทธินี้แตกต่างกันไป โดยอาจกำหนดคุ้มครองไว้ในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลหรือในกฎหมายอื่น บทความนี้มีขอบเขตศึกษา “สิทธิที่จะถูกลืม” ในกรอบของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งจากการแก้ไขกฎหมาย ปี พ.ศ. 2560 ปรากฏหลักการที่ส่งผลให้เกิดการ “ลบ ทำลาย ระงับการทำให้แพร่หลาย นำออกจากระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์” ผลการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายของสหภาพยุโรป ชี้ให้เห็นว่า แม้หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ บางส่วนมีลักษณะที่เทียบเคียงได้กับ “สิทธิที่จะถูกลืม” แต่ก็ไม่ครอบคลุม “สิทธิที่จะถูกลืม” ในความหมายของกฎหมายสหภาพยุโรป นอกจากนี้ ยังพบว่า หลักกฎหมายดังกล่าวมีเนื้อหาสาระขอบเขต องค์ประกอบ และเจตนารมณ์ที่แตกต่างจากการคุ้มครอง “สิทธิที่จะถูกลืม” ในบริบทของสิทธิมนุษยชน ในทางกลับกันหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นยังสะท้อนถึงแนวทางการควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอันกระทบถึงสิทธิมนุษยชนอีกประการหนึ่งก็คือเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอีกด้วย

คำสำคัญ: สิทธิที่จะถูกลืม, การสื่อสารข้อมูลดิจิทัล, กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560

Abstract

The purpose of this study is to compare the European Union Data Protection Law and the Computer-related Crime Act of B.E. 2550 as Amended in B.E. 2560. The legal basis of “the right to be forgotten” is found in European Court of Justice and European Data Protection Law which enables an individual or a data subject to claim the erasure of personal data where the legal conditions are met. Although this right can be classified as part of a fundamental human right, especially relating to the right of privacy, the legal recognition of this right varies in jurisdictions. This article focuses on the study of “the right to be forgotten” in the context of the Computer-related Crime Act of B.E. 2550 as amended in B.E. 2560 because this amendment provides several sections relating to “destroy, delete, block and takedown” content of computer data. The result of comparative analysis of such principles with European laws indicates that although some sections could be regarded as an analogy to “the right to be forgotten,” the essential rights and the substance of “the right to be forgotten” are not covered. Furthermore, this article argues that the related sections are different from “right to be forgotten” in term of substance, scope, elements and purposes because such sections reflects the concept of “censorship” in order to protect “public order and national security” which in turn affects another fundamental right which is “freedom of speech.”

Keywords: Right to be forgotten, Communication of Digital Data, European Union Data Protection Law, and Computer-related Crime Act B.E. 2550 as Amended in B.E. 2560

1. บทนำ

“สิทธิที่จะถูกลืม” (Right to be Forgotten) เป็นสิทธิของปัจเจกชนในการเรียกร้องให้ “ลบ” (Erasure) ข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งมีรากฐานแนวคิดทางด้านสิทธิมนุษยชนในการคุ้มครองสิทธิในการกำหนดตัวตนและวิถีชีวิต (Self-determination) สำหรับในยุคข้อมูลสารสนเทศ สิทธิดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในแง่ของการควบคุมข้อมูลของตน อย่างไรก็ตาม ในทางกฎหมายแล้วการรับรองหรือคุ้มครองสิทธิดังกล่าวยังมีความแตกต่างกันในกฎหมายของประเทศต่างๆ สำหรับการรับรองอย่างชัดเจนในกฎหมายนั้น สิทธินี้ได้รับการกล่าวถึงในคำพิพากษาศาลยุโรปและถูกนำมาบัญญัติไว้ในการแก้ไขกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลของยุโรป (Data Protection Law) เมื่อพิจารณาในระบบกฎหมายไทยปัจจุบัน ไม่ปรากฏการรับรอง “สิทธิที่จะถูกลืม” ivo อย่างชัดเจน แต่ก็มีกฎหมายหลายฉบับหรือร่างกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม บทความนี้มีขอบเขตศึกษาเฉพาะ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560 เนื่องจาก มีหลักการเกี่ยวกับการ “ทำลาย ลบ ระงับการทำให้แพร่หลาย นำออกจากระบบคอมพิวเตอร์” ซึ่งข้อมูลที่มีเนื้อหาอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย (มาตรา 15 16/1 16/2 และ 20) ทำให้มีประเด็นพิจารณาหรือการกล่าวอ้างว่าหลักการดังกล่าวนั้นเป็นการรับรองหรือคุ้มครอง “สิทธิที่จะถูกลืม” โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเนื้อหาตามมาตรา 16 และบางส่วนของมาตรา 14 ดังนั้น ในบทความนี้ ผู้เขียนจะได้เริ่มจากการอธิบาย “สิทธิที่จะถูกลืม” (Right to be forgotten) โดยชี้ให้เห็นที่มาของสิทธิดังกล่าวตามกฎหมายสหภาพยุโรป เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักการ “ทำลาย ลบ ระงับการทำให้แพร่หลาย นำออกจากระบบคอมพิวเตอร์” ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

2. “สิทธิที่จะถูกลืม” (Right to be forgotten) ในฐานะสิทธิมนุษยชน

“สิทธิที่จะถูกลืม” (Right to be forgotten) มีรากฐานแนวคิดที่ว่าปัจเจกชนควรมีสิทธิในการกำหนดตัวตนและชีวิตตามความประสงค์ของตน โดยสามารถเป็นอิสระจากการมีเรื่องราวในอดีตอันผ่านไปแล้ว (Mantelero, 2013) สิทธิดังกล่าวมีการนำมาใช้อ้างอิงสำหรับการคุ้มครองสิทธิของผู้เคยต้องโทษ (Ex-convicts) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้มีการ “ลบ” ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการต้องโทษในอดีต รวมทั้งไม่ให้มีการผลิตซ้ำหรือเผยแพร่ซ้ำซึ่งข้อมูลดังกล่าว หรือการใช้ข้อมูลในอดีตเพื่อระบุตัวตนบุคคลนั้น Brüggemeier, et al., 2010) ในความหมายเชิงสิทธิมนุษยชนที่กว้างขึ้น “สิทธิที่จะถูกลืม” อาจพิจารณาได้ว่าเป็นสิทธิในความเป็นตัวตน (Right to Personality) ของบุคคล (Werro, 2009) ซึ่งปรากฏการคุ้มครองตามกฎหมายในยุโรปหลายประเทศ เช่น กฎหมายประเทศสวีเดนและแลนด์ ซึ่งศาลยังได้ตัดสินว่าการเผยแพร่ประวัติอาชญากรรมของบุคคลกระทบต่อชื่อเสียงและสิทธิในความเป็นส่วนตัวด้วย “สิทธิที่จะถูกลืม” มีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองอยู่แล้ว เช่น สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิในการกำหนดตัวตน (Right to Privacy and Self-determination) (Fellner, 2014) สำหรับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวนั้น “สิทธิที่จะถูกลืม” อาจจัดเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในแง่ข้อมูลส่วนบุคคล (Private Data) (Flaherty, 1989) กล่าวคือเจ้าของข้อมูลมีสิทธิควบคุมข้อมูลที่เกี่ยวกับตนโดยเฉพาะการเผยแพร่หรือ “ลบ” ข้อมูล

3. “สิทธิที่จะถูกลืม” (Right to be Forgotten) ตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป

ตามกฎหมายสหภาพยุโรปนั้นอาจจำแนกพิจารณาการคุ้มครอง “สิทธิที่จะถูกลืม” ออกเป็นสองระยะ ได้แก่ การคุ้มครอง “สิทธิที่จะถูกลืม” ตามกฎหมายสหภาพยุโรปเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Directive 95/46/EC) ซึ่งมีคดีสำคัญที่มีการปรับใช้กฎหมายดังกล่าวในปี 2014 คือ คดี Google Spain และ การคุ้มครอง “สิทธิที่จะถูกลืม” ตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลฉบับใหม่ของยุโรป (General Data Protection Regulation) ที่มีผลใช้บังคับ 25 พฤษภาคม 2018

“สิทธิที่จะถูกลืม” ตาม กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (Directive 95/46/EC) ในมาตรา 12 ระบุว่า “เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลทำการแก้ไข (Rectification) ลบ (Erasure) หรือ ปิดกั้น (Blocking) ข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งการประมวลข้อมูลนั้นไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายนี้ โดยเฉพาะกรณีข้อมูลไม่สมบูรณ์ (Incomplete) หรือไม่ถูกต้อง (Inaccurate)” สำหรับคดีสำคัญที่ศาลยุโรปตัดสินคือ คดี C-131/12 (Google Spain) ในปี ค.ศ. 2014 โดยมีประเด็นสำคัญคือ “เจ้าของข้อมูลมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ให้บริการสืบค้นข้อมูลผลการเชื่อมโยงไปยังข้อมูลใดข้อมูลหนึ่งหรือไม่” ศาลอ้างกฎหมายหลายหลัก เช่น มาตรา 12 (b) ที่ให้สิทธิเจ้าของข้อมูลในการร้องขอให้ลบข้อมูล (Erasure) ต่อผู้ควบคุมข้อมูล ศาลเห็นว่า ไม่เพียงแต่เฉพาะการประมวลข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง (Inaccurate) เท่านั้นที่จะถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลยุโรป แต่การประมวลผลข้อมูลซึ่ง ไม่เพียงพอ ไม่เกี่ยวข้อง หรือ เกินขอบเขต (Inadequate, Irrelevant or Excessive) ก็ไม่สอดคล้องกับกฎหมายด้วย ข้อมูลและลิงค์ในรายชื่อผลการค้นหาที่จะต้องลบไปด้วยเมื่อเจ้าของข้อมูลร้องขอ

“สิทธิที่จะถูกลืม” ตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation, GDPR) กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยุโรปฉบับใหม่ (GDPA) มีหลักการเกี่ยวกับ “สิทธิที่จะถูกลืม” ไว้ โดยเฉพาะในมาตรา 17 ว่า เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการลบข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนโดยปราศจากความล่าช้า โดยผู้ควบคุมข้อมูลมีหน้าที่ลบข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ชักช้า หากเข้าเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ข้อมูลส่วนบุคคลไม่มีความจำเป็นอีกต่อไปสำหรับวัตถุประสงค์ที่ข้อมูลนั้นถูกเก็บหรือประมวลผล เจ้าของข้อมูลเพิกถอนความยินยอม และไม่เห็นเหตุผลอันชอบด้วยกฎหมายอื่นในการประมวลผลข้อมูลนั้นต่อไป จะเห็นได้ว่า มาตรานี้เป็นครั้งแรกที่มีการ

ระบุเรียกชื่อสิทธิของเจ้าของข้อมูลนี้ตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลของยุโรปว่า “สิทธิที่จะถูกลืม” โดยมีขอบเขตเนื้อหาแห่งสิทธิที่กว้างกว่า “ข้อมูลไม่สมบูรณ์ (Incomplete) หรือไม่ถูกต้อง (Inaccurate)” ตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลของสหภาพยุโรปฉบับเดิม โดยรวมถึงข้อมูลที่มีการจัดเก็บไว้ไม่มีความจำเป็นอีกต่อไปเมื่อเทียบกับวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บข้อมูลที่จัดเก็บมาโดยเจ้าของข้อมูลไม่ยินยอมหรือข้อมูลที่เจ้าของข้อมูลเพิกถอนความยินยอมแล้ว รวมทั้งข้อมูลที่เก็บมาและถูกนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่แตกต่างจากวัตถุประสงค์ที่แจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบในขั้นแรกอีกด้วย

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560; สราวุธ พิติยาศักดิ์, 2561) กับ สิทธิที่จะถูกลืมตามกฎหมายสหภาพยุโรป

ตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยุโรป (General Data Protection Regulation, GDPR) มาตรา 17 ที่เรียกว่า “สิทธิในการลบ” (Right to Erasure) นั้นครอบคลุมเนื้อหาข้อมูล เช่น “ข้อมูลส่วนบุคคลไม่มีความจำเป็นอีกต่อไปสำหรับวัตถุประสงค์ที่ข้อมูลนั้นถูกเก็บหรือประมวลผล ข้อมูลที่เจ้าของข้อมูลเพิกถอนความยินยอม ข้อมูลที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลคัดค้านการประมวลผลข้อมูล ข้อมูลที่มีการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยมิชอบด้วยกฎหมาย” หากนำเนื้อหาข้อมูลในขอบเขตดังกล่าวนี้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเนื้อหาข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่อาจนำไปสู่การ “ทำลาย นำออก ระงับการทำให้แพร่หลาย หรือ ลบ” ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์แล้วจะพบว่าหลักกฎหมายเกี่ยวกับการลบ ปรากฏใน ตามมาตรา 16/1 และ 16/2 ซึ่งให้อำนาจศาลสั่งทำลายข้อมูลที่เป็นผลสืบเนื่องจากการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14 และ มาตรา 16 ซึ่งอาจจำแนกวิเคราะห์ดังนี้

ข้อมูลตามมาตรา 14 (1) “ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน” จะเห็นได้ว่ามาตรานี้มุ่งใช้กับกรณี “ข้อมูลเท็จ” ซึ่งแคบกว่าขอบเขตของ “สิทธิที่จะถูกลืม” ที่มุ่งให้สิทธิควบคุมข้อมูลเกี่ยวกับตนโดยไม่จำกัดองค์ประกอบในแง่ความจริงหรือความเท็จของข้อมูล ซึ่งเป็นแนวคิดคล้ายกับกฎหมายหมิ่นประมาท นอกจากนี้ “สิทธิที่จะถูกลืม” ยังไม่จำกัดองค์ประกอบในแง่ผลกระทบต่อชื่อเสียงของเจ้าของข้อมูลด้วย จึงมีขอบเขตกว้างกว่ากฎหมายหมิ่นประมาทที่จำกัดขอบเขตเฉพาะข้อมูลจริงหรือเท็จที่ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง อย่างไรก็ตามการแก้มาตรานี้ในปี พ.ศ. 2560 มีการแยกความผิดหมิ่นประมาทออกไป ดังนั้น ข้อมูลเท็จที่กระทบชื่อเสียงของบุคคลอันเป็นความผิดหมิ่นประมาทจะไม่อยู่ในขอบเขตมาตรา 14 (1)

ข้อมูลตามมาตรา 14 (2) ได้แก่ “ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน” และข้อมูลตามมาตรา 14 (3) ได้แก่ “ข้อมูลคอมพิวเตอร์ใดๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา” หากเปรียบเทียบกับ “สิทธิที่จะถูกลืม” ในกรอบกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลแล้วจะพบว่า เนื้อหาข้อมูลตามมาตรา 14 (2) และ 14 (3) สะท้อนแนวคิดการรักษาความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของประเทศ มิได้มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล

สำหรับข้อมูลมาตรา 16 ได้แก่ ภาพบุคคลที่เกิดจากการติดต่อตัดแปลงและมีลักษณะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง ซึ่งอาจมีความใกล้เคียงกับ “สิทธิที่จะถูกลืม” แต่จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของสหภาพยุโรปแล้วพบว่า มาตรา 16 มีข้อแตกต่างกับ “สิทธิที่จะถูกลืม” 4 ประการ ดังนี้

(1) ในแง่ของเจตนารมณ์และแนวคิด เมื่อพิจารณาหลักกฎหมายเกี่ยวกับ “สิทธิที่จะถูกลืม” ตามกฎหมายของสหภาพยุโรป จะพบว่า “สิทธิที่จะถูกลืม” มิได้จำกัดขอบเขตเฉพาะ เนื้อหาที่ทำให้เจ้าของข้อมูลเสื่อมเสียชื่อเสียงเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมข้อมูลที่ไมเกี่ยวข้อง (Irrelevant) หรือข้อมูลที่เจ้าของข้อมูลไม่ประสงค์ให้ผู้ควบคุมข้อมูลจัดเก็บหรือ

ประมวลผลอีกต่อไป อันสะท้อนถึงสิทธิส่วนบุคคลในการควบคุมข้อมูลหรือตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลของตน (Informational Self-determination) แต่มาตรา 16 มีองค์ประกอบว่าข้อมูลภาพนั้นต้องกระทบต่อชื่อเสียงของผู้อื่น นอกจากนี้ มาตรา 16 ยังมีองค์ประกอบของกฎหมายหมิ่นประมาท เช่น การเป็นความผิดที่ย่อมความได้ การมีข้อยกเว้นกรณีตีความด้วยความเป็นธรรม ดังนั้น มาตรา 16 จึงสะท้อนหลักการของกฎหมายหมิ่นประมาท แต่ไม่ได้สะท้อนหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

(2) ในแง่ของเนื้อหาข้อมูลที่อยู่ในขอบเขตนั้นมีข้อจำกัดทั้งในแง่รูปแบบข้อมูลว่าต้องเป็น “ภาพตัดต่อ” เท่านั้น แต่ “สิทธิที่จะถูกลืม” ไม่จำกัดเฉพาะข้อมูลภาพ และในกรณีที่เป็นข้อมูลภาพก็ไม่จำกัดเฉพาะภาพตัดต่อ

(3) มาตรา 16 มีขอบเขตที่กว้างกว่า “สิทธิที่จะถูกลืม” เนื่องจากรวมไปถึงข้อมูลภาพของผู้ตาย ในขณะที่ตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้นโดยทั่วไปแล้วมีขอบเขตเฉพาะข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่

(4) ในแง่ของการใช้สิทธิเรียกร้องให้ลบหรือระงับการทำให้แพร่หลายข้อมูลมาตรา 16 ต้องทำโดยคำสั่งศาล ซึ่งอาจเป็นกรณีการฟ้องผู้กระทำและศาลสั่งให้ทำลายข้อมูล (มาตรา 16 ประกอบ 16/1) หรือ พนักงานเจ้าหน้าที่ร้องต่อศาลให้มีคำสั่งลบหรือระงับการแพร่หลายข้อมูล (มาตรา 16 ประกอบ 20 (1) แต่การใช้สิทธิเรียกร้องให้ลบตามหลัก “สิทธิที่จะถูกลืม” ในกรอบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเป็นสิทธิที่กฎหมายให้กับเจ้าของข้อมูลในการเรียกร้องไปยังผู้ควบคุมข้อมูล โดยไม่ต้องฟ้องศาลก่อนหรือรอให้ศาลมีคำสั่ง

ด้วยเหตุนี้ จึงสรุปได้ว่า มาตรา 16 ประกอบกับกระบวนการที่ตามมา (มาตรา 16 ประกอบ 16/1 หรือ 16 ประกอบ 20 (1) เป็นกฎหมายที่ไม่ได้มาจากแนวคิด “สิทธิที่จะถูกลืม” เพราะหากพิจารณาในกรอบของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลและคำพิพากษาศาลของสหภาพยุโรปแล้ว มาตรา 16 มีความแตกต่างจาก “สิทธิที่จะถูกลืม” ทั้งในแง่ขอบเขต องค์ประกอบ และกลไกการใช้บังคับ ดังนั้นการปรับใช้มาตรา 16 ในการลบข้อมูลที่เป็นภาพตัดต่อที่น่าอับอายของบุคคล จึงเป็นหลักการของกฎหมายหมิ่นประมาทที่ยังคงปรากฏในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ แม้ว่าแก้ไขมาตรา 14 (1) เพื่อไม่ให้ครอบคลุมความผิดหมิ่นประมาทไปแล้ว ทำให้ยังคงมีความซ้ำซ้อนระหว่างกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และกฎหมายอาญฐานหมิ่นประมาทในกรณีการหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาโดยใช้ภาพบุคคลที่เกิดจากการตัดต่อ แต่การปรับใช้ดังกล่าวนี้มิใช่การคุ้มครอง “สิทธิที่จะถูกลืม” ตามความหมายและแนวคิดของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาหลักกฎหมายของสหภาพยุโรปแล้วจะเห็นได้ว่า การเรียกร้องให้ลบข้อมูลครอบคลุมถึงข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบัน ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกับหลักคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น เจ้าของข้อมูลไม่ยินยอมให้เก็บประมวล เผยแพร่ ข้อมูลที่เจ้าของข้อมูลเพิกถอนความยินยอม ข้อมูลที่ผู้ควบคุมข้อมูลนำมาใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้เมื่อตอนเก็บข้อมูล เป็นต้น จากการศึกษา พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พบว่า ข้อมูลเหล่านี้อาจไม่จัดเป็นข้อมูลปลอมเท็จ บิดเบือนตามมาตรา 14 (1) และอาจไม่ใช่ข้อมูลภาพบุคคลตามมาตรา 16 จึงไม่สามารถใช้กลไกการ “ทำลาย” ข้อมูลตามมาตรา 16/1 เช่น กรณีการนำข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ หมายเลขบัญชีธนาคาร บัตรเครดิต มาเผยแพร่ โดยไม่ได้รับความยินยอม ก็ไม่ใช่ข้อมูลปลอมเท็จ บิดเบือน ตามมาตรา 14 (1) และไม่ใช่ภาพบุคคลที่เกิดจากการตัดต่อตามมาตรา 16 เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เนื้อหาข้อมูลที่อยู่ในขอบเขตของ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ยังไม่ครอบคลุมข้อมูลที่อยู่ในขอบเขตการคุ้มครองของ “สิทธิที่จะถูกลืม”

5. การชั่งน้ำหนักระหว่าง “สิทธิที่จะถูกลืม” กับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

การคุ้มครอง “สิทธิที่จะถูกลืม” นั้น จะต้องมีการชั่งน้ำหนักระหว่าง “สิทธิที่จะถูกลืม” อันเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิส่วนบุคคลในการควบคุมข้อมูล และ สิทธิมนุษยชนอีกกลุ่มหนึ่ง ได้แก่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Speech) ซึ่งรวมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Right to Access) หากการใช้ “สิทธิที่จะถูกลืม” กว้างเกินไปโดยไม่มีขอบเขต

เช่น ขอให้ลบข้อมูลหรือลบการเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้นได้ทุกครั้ง ก็ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การดำเนินการของสื่อมวลชน การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งอาจมีการนำสิทธินี้ไปใช้โดยมิชอบ (Abuse) เช่น การร้องขอให้ลบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือต่อการตรวจสอบเรื่องราวที่เป็นประโยชน์สาธารณะ ในลักษณะของการ “เซ็นเซอร์” กฎหมายสหภาพยุโรปแม้รับรอง “สิทธิที่จะถูกลืม” แต่ก็มีข้อยกเว้นไม่ใช้บังคับสำหรับกรณี “การประมวลผลข้อมูลมีความจำเป็นเพื่อใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในข้อมูลข่าวสาร” เมื่อพิจารณานโยบายและข้อตกลงการใช้งานของผู้ให้บริการภาคเอกชน ก็จะพบว่ามีการขังน้ำหนักระหว่างสิทธิมนุษยชนทั้งสองด้านเช่นกัน ตัวอย่างเช่น การลบลิงค์เชื่อมโยงข้อมูลของเว็บไซต์ที่ให้บริการในการค้นหาข้อมูลในโลกของอินเทอร์เน็ต ระบุว่า ในการพิจารณาคำร้องจะคำนึงถึงความสมดุลระหว่างสิทธิเสรีภาพทั้งสอง โดยยกตัวอย่างว่า ถ้าข้อมูลนั้นเกี่ยวกับการ การประพฤติมิชอบในทางวิชาชีพ การกระทำเกี่ยวกับสาธารณะ (Public Conduct) ของนักการเมืองหรือข้าราชการ เว็บไซต์ที่ให้บริการในการค้นหาข้อมูลในโลกของอินเทอร์เน็ต อาจปฏิเสธคำขอ ให้ลบลิงค์เชื่อมโยง

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งในการพิจารณาขังน้ำหนักรับก็คือสถานะของเจ้าของข้อมูลซึ่งหากเป็น “บุคคลสาธารณะ” (Public Figure) ซึ่ง แล้ว โดยทั่วไปจะได้รับการให้น้ำหนักความเป็นส่วนตัวน้อยลง หากพิจารณาตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาพบว่าศาลได้วางหลักเกณฑ์ในบริบทของกฎหมายหมิ่นประมาทว่า บุคคลสาธารณะจะได้รับการคุ้มครองในระดับที่ต่ำกว่าบุคคลธรรมดา โดยศาลวางเกณฑ์การพิจารณาว่ากรณีเช่นไรจะถือว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลสาธารณะ เช่น บุคคลนั้นเข้าร่วมในการอภิปรายสาธารณะ (Public Debate) หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมอันเป็นที่สนใจของสาธารณะ แต่ทั้งนี้มิใช่ว่าบุคคลสาธารณะจะไม่มีสิทธิในความเป็นส่วนตัว เนื่องจากต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ เช่น ระยะเวลา ขอบเขตของมิติชีวิตส่วนตัวและมิติสาธารณะของบุคคลนั้นประกอบด้วย เนื่องจากบุคคลไม่อาจถูกถือว่าเป็นบุคคลสาธารณะในทุกแง่มุมของชีวิต เช่น นักการเมืองอาจมีระดับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลต่ำกว่าบุคคลธรรมดา แต่หากเป็นเรื่องส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานหรือประโยชน์สาธารณะแล้ว ก็ยังคงมีสิทธิส่วนบุคคลอยู่ (คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2558) สำหรับกรณีตามกฎหมายไทยนั้นหลักการเกี่ยวกับบุคคลสาธารณะมีปรากฏจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่นำมาปรับใช้ในบริบทของคดีหมิ่นประมาทตามกฎหมายอาญา นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขังน้ำหนัก “สิทธิที่จะถูกลืม” กับประโยชน์สาธารณะ เช่น หลักคุณค่าของความเป็นข่าว (Newsworthiness) กล่าวคือ หากข้อมูลนั้นแม้เป็นข้อมูลส่วนบุคคลแต่หากมีประโยชน์ต่อการรับรู้ของสาธารณชนดังนี้สิทธิของเจ้าของข้อมูลก็จะมีน้ำหนักน้อยกว่า เป็นต้น

6. สรุป

หลักกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์นั้น โดยรวมแล้วเป็นกฎหมายที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นกฎหมายที่จำกัดสิทธิมนุษยชนซึ่งดำรงอยู่ด้วยอาศัยข้อยกเว้นจากหลักสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้นการคุ้มครอง “สิทธิที่จะถูกลืม” โดยอาศัย พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีหลักการและแนวคิดแตกต่างจากการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนดังกล่าว ทำให้ไม่สะท้อนถึงการคุ้มครอง “สิทธิที่จะถูกลืม” ได้อย่างครอบคลุมตามแนวคิดกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่าหลักกฎหมายในส่วนที่อาจทับซ้อนและสามารถนำมาปรับใช้ในลักษณะเทียบเคียงกับการคุ้มครอง “สิทธิที่จะถูกลืม” เช่น มาตรา 16 นั้น เป็นการกำหนดฐานความผิดและปรับใช้ที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งควรเป็นกฎหมายที่มุ่งใช้กับอาชญากรรมที่ไม่สามารถนำกฎหมายอื่นที่มีอยู่แล้วเช่นกฎหมายอาญามาปรับใช้ได้ อีกทั้งเป็นการทำให้ พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ ทับซ้อนกับกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายอาญาด้านหมิ่นประมาทอีกด้วย

7. ผู้เขียน

คณาธิป ทองรวีวงศ์ สังกัดสถาบันกฎหมายสื่อดิจิทัล วิทยาลัยเกษมบัณฑิต ผู้เขียนมีความสนใจในการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านการคุ้มครองสิทธิที่จะถูกลืมในบริบทการสื่อสารข้อมูลดิจิทัล: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560

8. เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงภาษาไทย

คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2558). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของบุคคล สาธารณะ: กรณีศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายสหรัฐอเมริกาและกฎหมายไทย, *วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 7(1), 201-223.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560* สืบค้นจาก <https://ictlawcenter.etda.or.th/files/law/file/80/59100b296f08176ad3bd2c1615489253.pdf>

สรารุณี ปิตยาศักดิ์. (2561). *พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 พร้อมด้วยประกาศกระทรวงที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ

Brüggemeier, P., Ciachi, A. C., & O'Callaghan, P. (2010). *Personality rights in European Tort Law*. Cambridge University Press, 201.

Fellner, R. (2014). *The right to be forgotten in the European human rights regimes*. GRIN Verlag, Open Publishing GmbH, pp. 2-4.

Flaherty D. (1989). *Protecting privacy in surveillance societies: The Federal Republic of Germany, Sweden, France Canada, and the United States*. Chapel Hill, NC: The University of North Carolina Press.

Mantelero, A. (2013). The EU proposal for a general data protection regulation and the roots of the 'right to be forgotten'. *Computer Law & Security Review*, 29(3), 229–235.

Werro, F. (2009). The right to Inform v. the right to be forgotten: A transatlantic clash. in *Haftungsrecht im dritten millennium - Liability in the third millennium*. Center for Transnational Legal Studies Colloquium, Georgetown University. Research Paper No. 2, in Ciacchi A. C., Godt, C., Rott P., & Smith L. J. (Eds.), (pp. 285-300, 285). Baden-Baden, F.R.G.: Nomos.